

Tisková zpráva

Názory české veřejnosti na fungování demokracie a nedemokratické alternativy politického systému – září 2019

- ⊙ S fungováním demokracie v naší zemi je spokojena více než polovina (55 %) občanů, více než dvě pětiny (41 %) spokojené nejsou.
- ⊙ Spokojenost s fungováním demokracie je v ČR nižší než v únoru letošního roku i než byla v letech 2017 a 2018 a srovnatelná jako v letech 2015 a 2016.
- ⊙ Téměř tři pětiny (58 %) českých občanů věří, že demokracie je lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády. Zastánců demokratického způsobu vládnutí je tak v české populaci nejvíce od roku 2004, kdy byla otázka do výzkumu zařazena poprvé.
- ⊙ O málo více než pětina (22 %) české veřejnosti připouští, že za určitých okolností může být autoritativní způsob vlády lepší než demokratický.
- ⊙ Více než desetina (13 %) českých občanů si myslí, že bychom se měli vrátit ke komunistickému způsobu vládnutí, necelá pětina (16 %) věří, že nejlepší by bylo zbavit se parlamentu a voleb a mít silného vůdce, který by o všem rychle rozhodl.

Zpracovala:

Naděžda Čadová

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Tel.: 210 310 588; e-mail: nadezda.cadova@soc.cas.cz

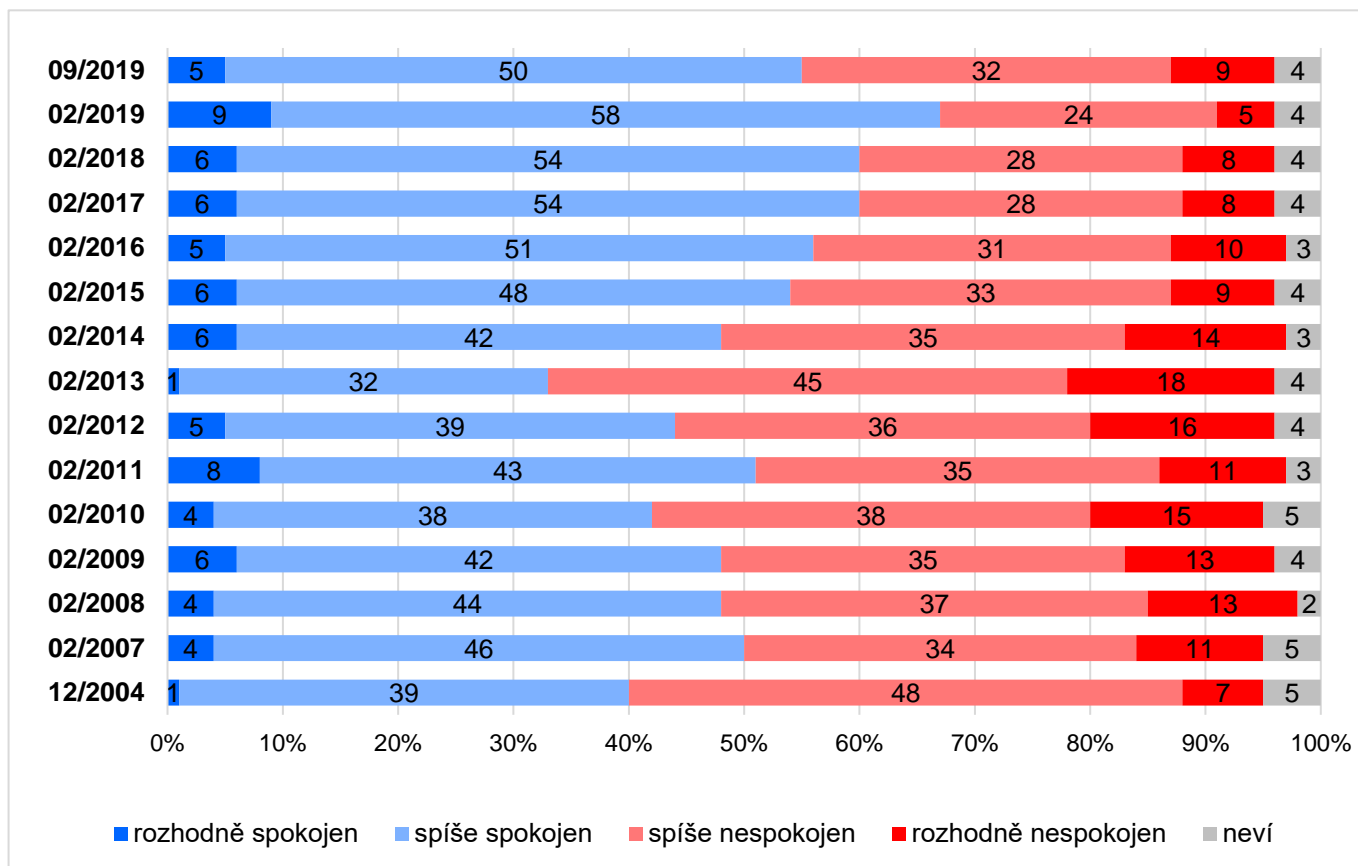
Součástí zářijového šetření CVVM SOÚ AV ČR bylo i několik otázek, které se týkaly názorů respondentů na fungování demokracie v České republice a postojů k nedemokratickým alternativám politického systému.

Všech respondentů jsme se nejprve zeptali, jak jsou celkově spokojeni s fungováním demokracie v naší zemi (viz graf 1).¹ Spokojenost s tím, jak v ČR funguje demokracie, vyjádřila nadpoloviční většina (55 %) respondentů, z toho 5 % se cítí „rozhodně spokojeno“ a 50 % „spíše spokojeno“. Kriticky zhodnotily fungování demokracie v naší zemi více než dvě pětiny (41 %) dotázaných, v tom 32 % je s ním „spíše nespokojeno“ a 9 % „rozhodně nespokojeno“. Necelá dvacetina (4 %) oslovených se k položené otázce nedokázala vyjádřit a proto zvolila odpověď „nevím“.

Fungování demokracie v ČR hodnotí respondenti výrazně hůře než v únoru letošního roku, když spokojenost poklesla a nespokojenost vzrostla shodně o 12 procentních bodů. Současná spokojenost s fungováním demokracie v naší zemi je tak o málo nižší než byla v únoru 2017 a 2018 a srovnatelná jako v únoru 2015 i 2016. Ve všech ostatních měřeních realizovaných v období od prosince 2004 až do února 2015 byla spokojenost s fungováním demokracie nižší než v aktuálním výzkumu. Vůbec nejnižší pak byla spokojenost s fungováním demokracie v únoru 2013, kdy dosahovala 33 %, což je o 22 procentních bodů méně než v září 2019.

¹ Znění otázky: „Jak jste celkově spokojen s fungováním demokracie v naší zemi? Jste rozhodně spokojen, spíše spokojen, spíše nespokojen, rozhodně nespokojen?“

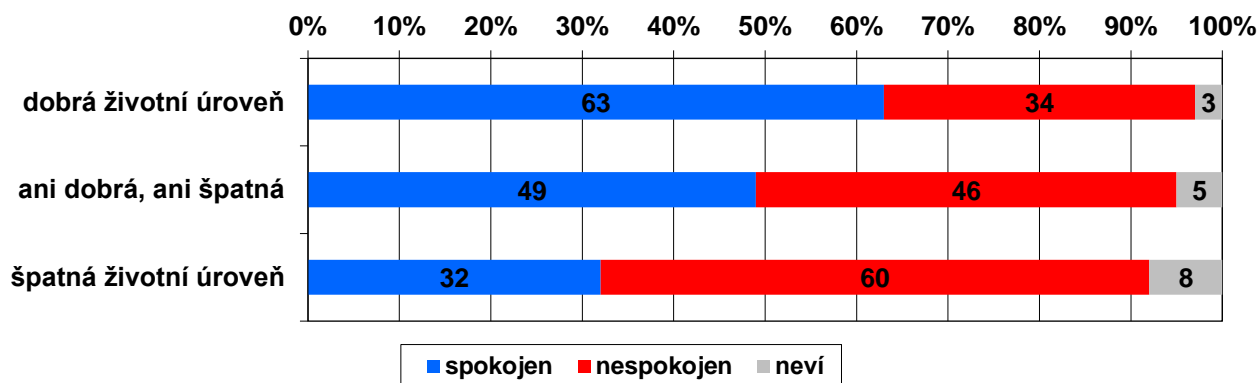
Graf 1: Spokojenost s fungováním demokracie v ČR (v %)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 7. – 17. 9. 2019, 1046 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Spokojenost s fungováním demokracie v ČR se výrazně liší podle subjektivního hodnocení životní úrovně vlastní domácnosti (viz graf 2).

Graf 2: Spokojenost s fungováním demokracie v ČR podle životní úrovně domácnosti (%)

Pozn.: Kategorie „dobrá životní úroveň“ zahrnuje součet podílů „velmi dobrá“ a „spíše dobrá“, kategorie „špatná životní úroveň“ je součtem podílů „spíše špatná“ a „velmi špatná“.

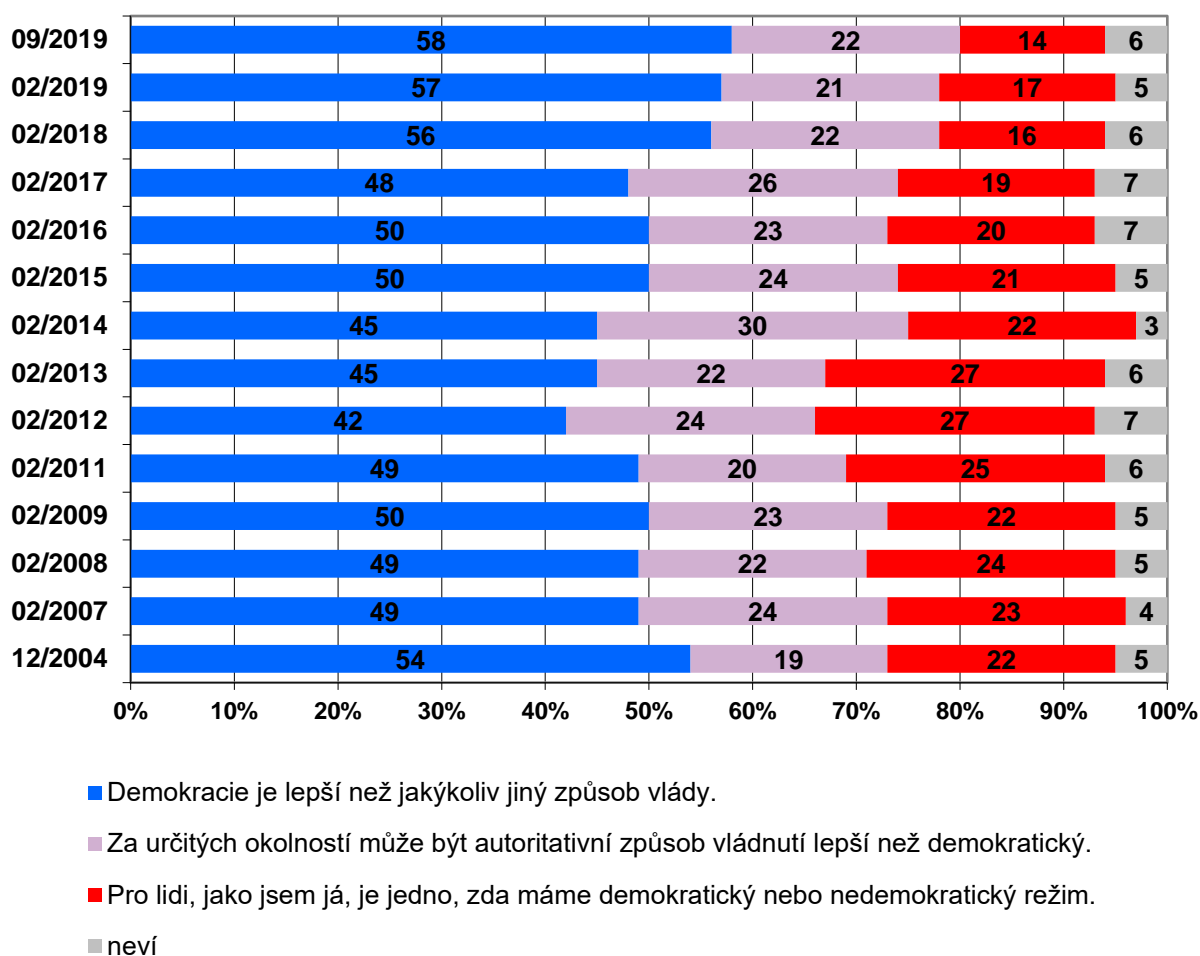
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 7. – 17. 9. 2019, 1046 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Spokojenost s fungováním demokracie v naší zemi převažuje u respondentů s dobrou životní úrovní vlastní domácnosti, v případě dotázaných, kteří hodnotili životní úroveň své domácnosti jako ani dobrou, ani špatnou, jsou podíly spokojených a nespokojených prakticky vyrovnané a u lidí vnímajících životní úroveň své domácnosti jako špatnou významně převažuje nespokojenost.

Kromě lidí s dobrou životní úrovní vlastní domácnosti častěji vyjádřili spokojenost lidé s vysokoškolským vzděláním, ve věku do 29 let, spokojení s politickou situací, důvěřující vládě, lidé hlásící se na škále politické orientace k pravici a voliči ANO. Nespokojenost s tím, jak v naší zemi funguje demokracie, se kromě lidí, kteří označili životní úroveň své domácnosti jako špatnou, častěji objevila také u dotázaných starších 60 let, oslovených, kteří se na škále politické orientace řadí jednoznačně nalevo, respondentů se středním vzděláním bez maturity nebo vyučených, těch, co nedůvěřují vládě, voličů KSČM a SPD a těch, kteří by se případných voleb do Poslanecké sněmovny „rozhodně nezúčastnili“.

Postoje českých občanů k demokratickému režimu a vývoj těchto postojů v čase zachycuje graf 3. Téměř tři pětiny (58 %) českých občanů věří, že demokracie je lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády. Otevřenost možnosti autoritativního způsobu vlády deklarovala v našem výzkumu více než pětina oslovených (22 %), další zhruba sedmina (14 %) se domnívá, že je lhostejné, zda v zemi panuje demokratický, nebo nedemokratický režim. Zbýlých 6 % dotázaných se k položené otázce nedokázalo vyjádřit a volilo možnost „nevím“.

Graf 3: Postoj k demokratickému režimu – podíl občanů souhlasících s výroky (časové srovnání v %)²

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 7. – 17. 9. 2019, 1046 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Podíl dotázaných, kteří věří, že demokracie je lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády, se v porovnání se situací v únoru 2019 statisticky významně nezměnil, přesto dosahuje v současnosti dosud nejvyšší hodnoty za celou dobu sledování (tj. od roku 2004).

V současnosti je podíl zastánců demokracie o 16 procentních bodů vyšší než v únoru 2012, kdy dosahoval svého prozatímního minima (42 %). Podíl respondentů, kteří by za určitých okolností dali přednost autoritativnímu způsobu vlády, zůstává dlouhodobě na úrovni kolem čtvrtiny české populace, výjimku představuje pouze rok 2014, kdy byla zjištěna dosud nejvyšší hodnota (30 %). Naopak podíl lidí, podle kterých je jedno, zda máme demokratický nebo nedemokratický způsob vlády, v posledních letech spíše klesá a v aktuálním výzkumu dosáhl dosud nejnižší zjištěné hodnoty 14 %, když maximum (27 %) bylo zjištěno v letech 2012 a 2013.

Demokracie má častěji zastánce mezi lidmi ve věku do 44 let, s vysokoškolským vzděláním, občany označujícími svoji životní úroveň jako dobrou, obyvateli Prahy a Královehradeckého kraje. Z hlediska politických preferencí považují demokracii za nejlepší způsob vlády zejména lidé, kteří se sami zařazují jednoznačně k pravici nebo k pravému středu, především pak voliči ODS, TOP 09 a Pirátů.

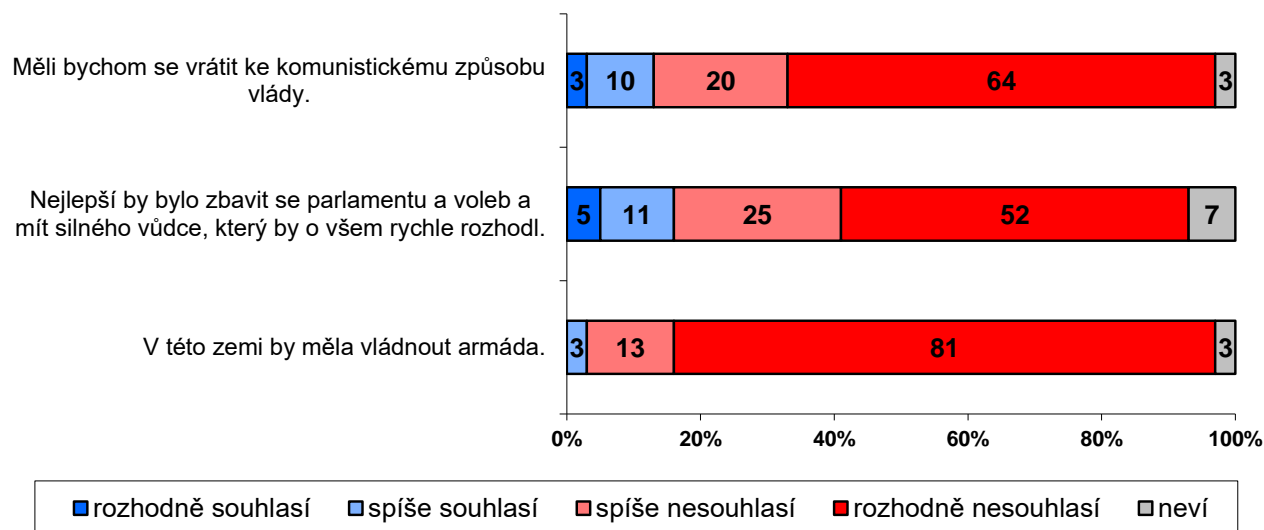
² Znění otázky: „Se kterým z následujících výroků nejvíce souhlasíte? Demokracie je lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády. Za určitých okolností může být autoritativní způsob vládnutí lepší než demokratický. Pro lidi, jako jsem já, je jedno, zda máme demokratický nebo nedemokratický režim.“

Autoritativní způsob vlády by naproti tomu statisticky významně častěji byli ochotni připustit muži (tuto možnost zvolilo 24 % mužů a 19 % žen), dotázaní starší 60 let, důchodci, lidé hlásící se na škále politické orientace jednoznačně k levíci nebo k levému středu a voliči KSČM či SPD.

Skupinu těch, kteří se domnívají, že je vlastně jedno, zda máme demokratický, nebo nedemokratický režim, tvořili ve zvýšené míře respondenti se základním vzděláním, vyučení nebo se středním vzděláním bez maturity, dotázaní deklarující špatnou životní úroveň vlastní domácnosti, respondenti starší 60 let, lidé řadící se na pravolevé škále politické orientace jednoznačně k levíci, voliči KSČM a dotázaní, kteří uvedli, že by se případných voleb do Poslanecké sněmovny „rozhodně nezúčastnili“ a o politiku se v současné době vůbec nezajímají.

Ve výzkumu jsme se dále podrobněji zajímali o názory občanů na nedemokratické formy vládnutí (viz graf 4).³

Graf 4: Názory na nedemokratické alternativy politického systému (v %)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 7. – 17. 9. 2019, 1046 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Návrat komunistického způsobu vlády by uvítala o málo více než desetina (13 %) českých občanů, více než čtyři pětiny (84 %) ale s návratem ke komunistickému způsobu vlády nesouhlasily, z toho téměř dvě třetiny (64 %) dokonce vyslovily rozhodný nesouhlas.

Nastolení autoritářského režimu v čele se silným vůdcem, který by nahradil parlament, by upřednostnilo 16 % občanů ČR, více než tři čtvrtiny (77 %) nesouhlasí, z toho 52 % vyjádřilo rozhodný nesouhlas. Zcela zanedbatelný počet dotázaných (3 %) by souhlasil s nastolením vojenské diktatury, nesouhlas v tomto případě vyslovilo 94 % občanů, z toho více než čtyři pětiny (81 %) dotázaných by s něčím takovým „rozhodně nesouhlasily“.

V porovnání s předchozím šetřením z února 2016 (viz tabulku 1) vzrostl podíl dotázaných, kteří nesouhlasí s tvrzením, že bychom se měli vrátit ke komunistickému způsobu vládnutí o 6 procentních bodů, a je tak nejvyšší za celé sledované období, tj. od roku 2004. Podíl občanů, kteří by uvítali návrat ke komunistickému způsobu vládnutí, je dlouhodobě poměrně stabilní a pohybuje se kolem úrovně 15 %. Podíly souhlasu a nesouhlasu v případě zrušení parlamentu a voleb a vlády silného vůdce a vlády armády jsou rovněž dlouhodobě stabilní a ani v aktuálním výzkumu nedošlo k žádné statisticky významné změně.

³ Znění otázky: „Současný politický systém není jediný, který tato země měla. Někteří lidé se domnívají, že by se nám vedlo mnohem lépe, pokud by se zde vládlo jinak. Co si o tom myslíte Vy? a) Měli bychom se vrátit ke komunistickému způsobu vlády? b) Nejlepší by bylo zbavit se parlamentu a voleb a mít silného vůdce, který by o všem rychle rozhodl? c) V této zemi by měla vládnout armáda?“

Tabulka 1: Názory na nedemokratické alternativy současného politického systému - srovnání (v %)

	Souhlas/Nesouhlas							
	12/04	02/07	02/08	02/09	02/14	10/14	02/16	09/19
Měli bychom se vrátit ke komunistickému způsobu vlády.	12/79	15/81	14/81	15/79	18/77	17/77	16/78	13/84
Nejlepší by bylo zbavit se parlamentu a voleb a mít silného vůdce, který by o všem rychle rozhodl.	14/77	14/78	15/78	14/78	18/75	15/77	16/75	16/77
V této zemi by měla vládnout armáda.	1/94	2/95	1/97	1/96	3/94	3/93	3/93	3/94

Pozn.: Data v tabulce jsou součtem odpovědí „rozhodně“ a „spíše“ souhlasí a „rozhodně“ a „spíše“ nesouhlasí. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

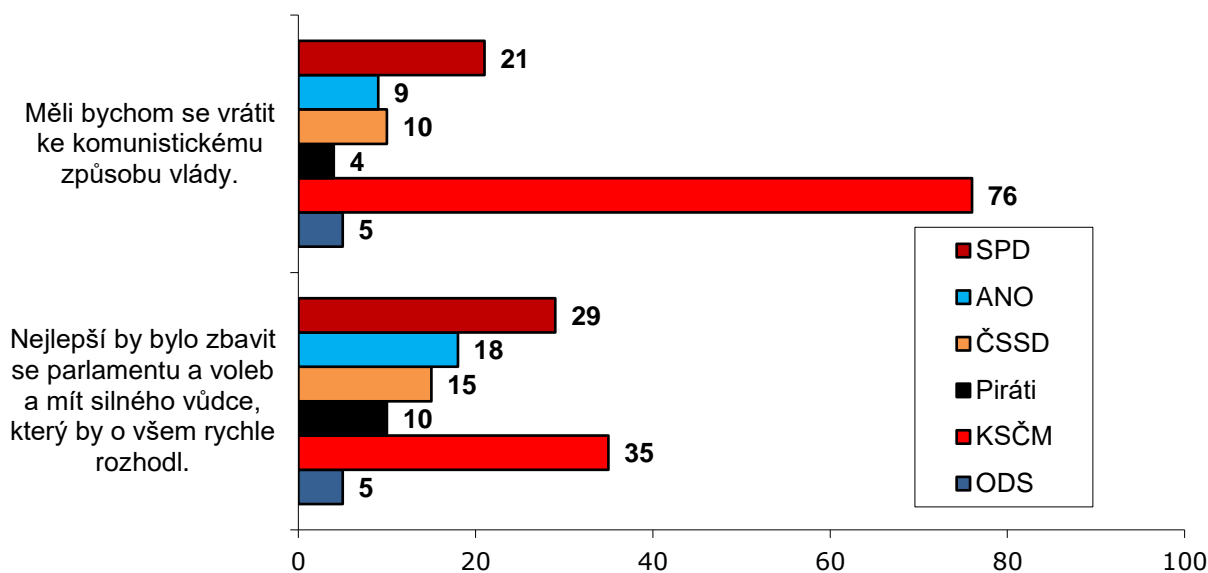
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Sociodemografické složení příznivců návratu ke komunistickému způsobu vládnutí, respektive nastolení autoritativního způsobu vlády bez parlamentu a v čele se silným vůdcem, je velmi podobné. Mezi jeho zastánce se častěji řadí respondenti označující životní úroveň své domácnosti jako špatnou, důchodci a lidé, kteří se na škále politické orientace umísťují jednoznačně nalevo. V případě návratu ke komunistickému způsobu vládnutí byl souhlas rovněž o něco častější v případě respondentů starších 60 let. Tvzení, že by v této zemi měla vládnout armáda, získalo velmi nízký podíl přívrženců ve všech skupinách obyvatel.

Nesouhlas s nedemokratickými alternativami k současnému demokratickému politickému systému se častěji objevoval mezi lidmi ve věku 15 až 29 let, respondenty s dobrou životní úrovní, oslovenými s vysokoškolským vzděláním a lidmi radícími se na škále politické orientace k pravici nebo pravému středu.

Pro zajímavost jsme se podívali, jak souvisí názor na návrat komunistického způsobu vládnutí a názor na vládnutí silného vůdce. Ukázalo se, že přibližně sedm desetin dotázaných (71 %) odmítají obě alternativy, 7 % dotázaných se souhlasně vyjádřilo k oběma alternativním nedemokratickým režimům a necelá šestina dotázaných kombinuje souhlas s komunistickým způsobem vládnutí a nesouhlas se silným vůdcem a vice versa. Jak se váže souhlas s volebními preferencemi, ukazuje následující graf 5.

Graf 5: Názory na nedemokratické alternativy současného politického systému podle stranických preferencí (podíly souhlasných odpovědí v %)

Poznámka: Do grafu jsou zahrnuty pouze politické strany, které v aktuálním zájmovém výzkumu dosáhly ve stranických preferencích minimálně 5 %.

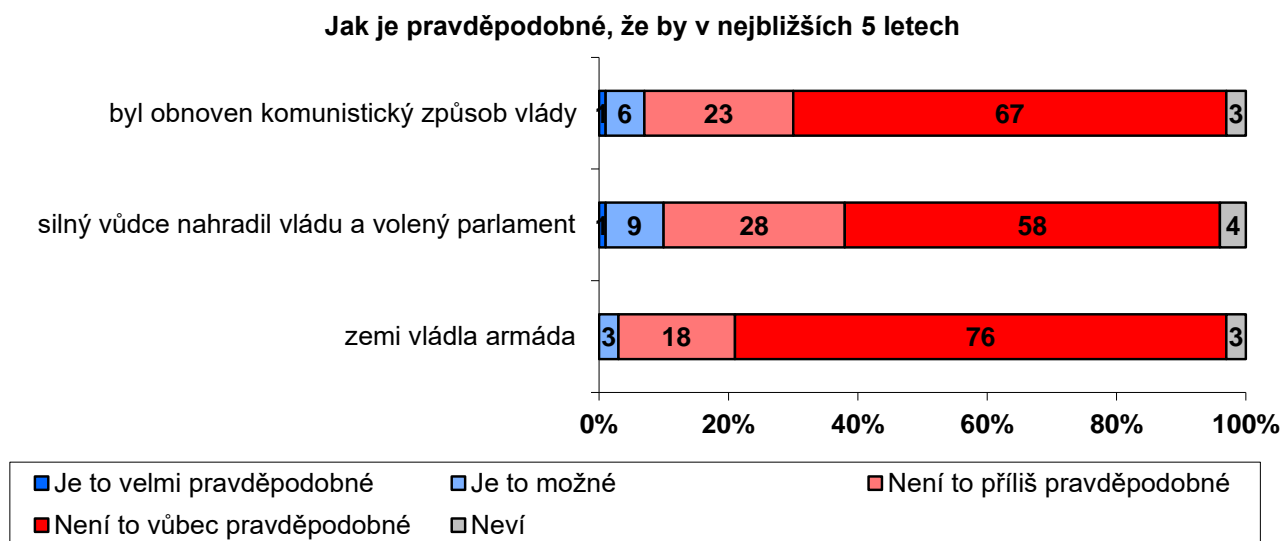
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 7. – 17. 9. 2019, 1046 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Další dotaz mapoval názory veřejnosti na to, do jaké míry je pravděpodobné, že se v nejbližších pěti letech uplatní nějaká nedemokratická alternativa politického systému, tj. že bude zaveden komunistický systém, že vlády se chopí autoritářská vláda se silným vůdcem a parlament bude zrušen, nebo že bude vládnout armáda (viz graf 6).⁴

Obnovení komunistického režimu považuje za velmi pravděpodobné nebo alespoň možné pouze sedm ze sta českých občanů (7 %), za nepříliš pravděpodobné ho označila necelá čtvrtina dotázaných (23 %) a podle více než dvou třetin (67 %) veřejnosti to není vůbec pravděpodobné. Podobné rozložení názorů vidíme také v případě tvrzení, že by silný vůdce mohl nahradit vládu a volený parlament. Nastolení této alternativy k demokratickému režimu za pravděpodobné či přinejmenším možné považuje pouze desetina české veřejnosti (10 %), podle 28 % respondentů to není příliš pravděpodobné a podle 58 % dotázaných to dokonce není vůbec pravděpodobné. Možnost, že by v naší zemi v nejbližších pěti letech mohla vládnout armáda, za možnou považují pouze 3 % občanů, podle necelé pětiny obyvatel ČR (18 %) to není příliš pravděpodobné a podle více než tří čtvrtin (76 %) to dokonce není vůbec pravděpodobné.

⁴ Otázka: „Jak moc je podle Vás pravděpodobné, že by v nejbližších pěti letech a) byl obnoven komunistický systém, b) silný vůdce nahradil vládu a volený parlament, c) zemi vládla armáda?“ Varianty odpovědí: je to velmi pravděpodobné, je to možné, není to příliš pravděpodobné, není to vůbec pravděpodobné.

Graf 6: Pravděpodobnost nastolení nedemokratické alternativy současného politického systému (v %)

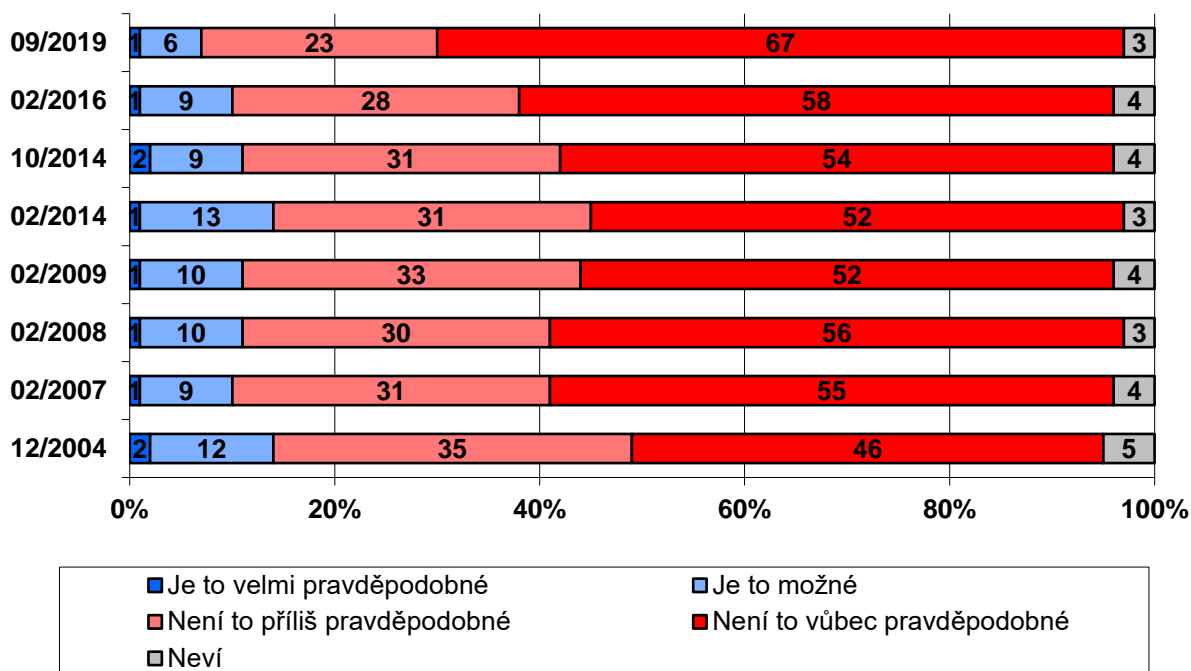

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 7. – 17. 9. 2019, 1046 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Z analýzy rozdílů v názorech na pravděpodobnost nastolení různých alternativ k demokratickému politickému režimu vyplynulo, že obecně za pravděpodobnější je považují lidé, kteří by s jejich nastolením souhlasili. V případě obnovení komunistického systému i nahrazení vlády a parlamentu silným vůdcem šlo častěji o dotázané deklarující špatnou životní úroveň vlastní domácnosti, respondenty řadící se na levou stranu politického spektra a voliče KSČM. Názor, že je pravděpodobné či možné, že v naší zemi bude v nejbližších letech vládnout armáda, se ve všech skupinách obyvatel objevoval pouze zřídka.

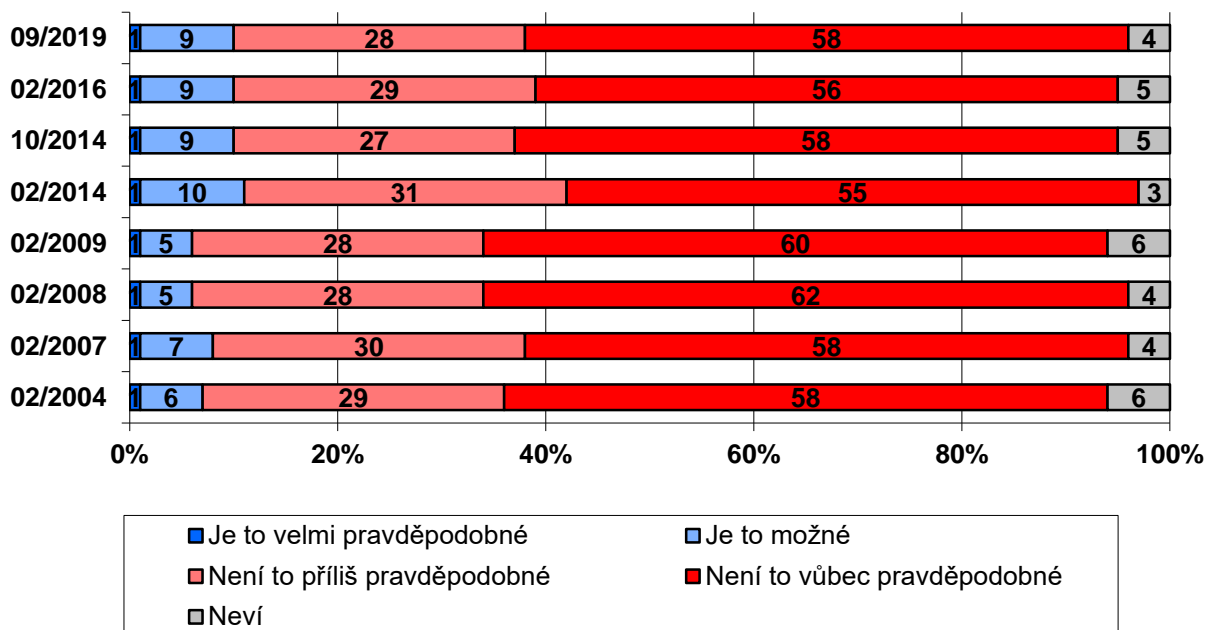
Z časového srovnání, které nabízí grafy 7a, 7b a 7c, je zřejmé, že v názorech české veřejnosti na pravděpodobnost nastolení nedemokratických alternativ k současnému demokratickému politickému režimu u české populace nedocházelo k výraznějším názorovým změnám v čase. V aktuálním výzkumu jsme ale zaznamenali výrazný nárůst (o 9 procentních bodů) podílu dotázaných, kteří věří, že není vůbec pravděpodobné, že by v naší zemi došlo v příštích 5 letech k obnovení komunistického způsobu vlády. Tento podíl je tak vůbec nejvyšší za celé sledované období, tj. od roku 2004.

Graf 7a: Pravděpodobnost, že v nejbližších 5 letech bude obnoven komunistický systém (%)

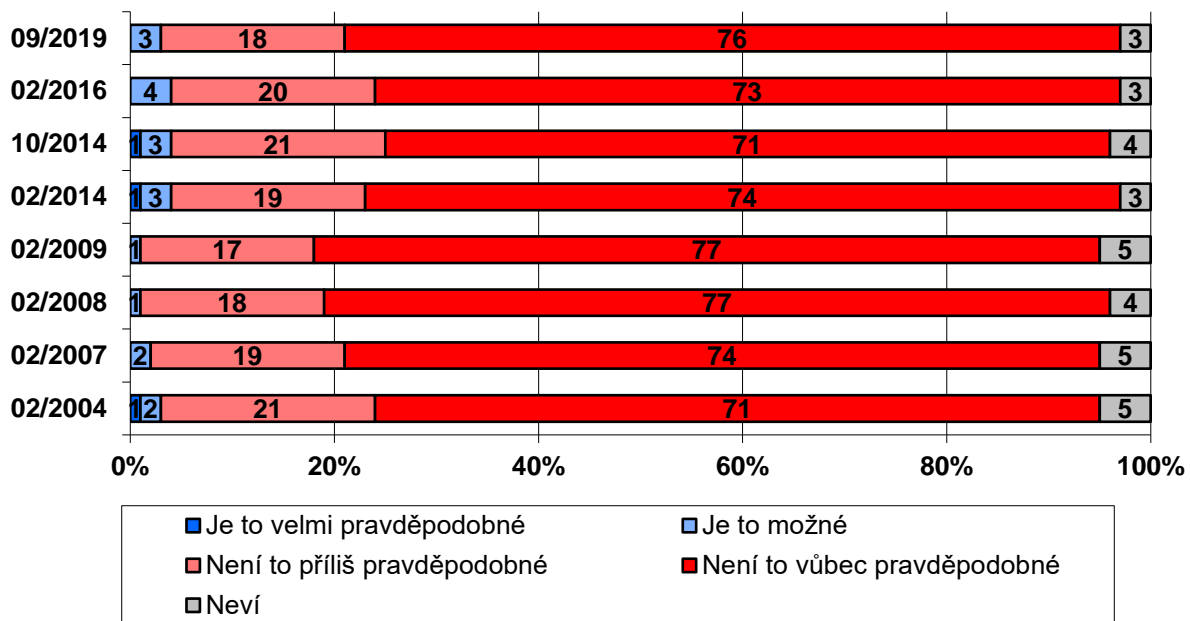
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 7. – 17. 9. 2019, 1046 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Graf 7b: Pravděpodobnost, že v nejbližších 5 letech silný vůdce nahradí vládu a volený parlament (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 7. – 17. 9. 2019, 1046 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Graf 7c: Pravděpodobnost, že by v nejbližších 5 letech vládla armáda (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 7. – 17. 9. 2019, 1046 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v19-09</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>7. – 17. 9. 2019</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1046</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>190</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem - dotazování PAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PD.51, PD.52, PO.35, PO.36</i>
<i>Kód zprávy:</i>	<i>pd191029c</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>29. října 2019</i>
<i>Zpracovala:</i>	<i>Naděžda Čadová</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.]